

EXISTĂ ABILITATE ÎN DIZABILITATE

Mariana PAVLENCU,
*doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Ana-Maria REVENCO,
*studentă, anul II, Facultatea drept, ordine publică
și securitate civilă a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Discriminarea pe motiv de dizabilitate este un tratament diferențiat aplicat de indivizi și grupuri de indivizi, care nu se bazează pe un merit individual, ci pe presupuneri și stereotipuri sistemice, structurale sau de atitudine cu privire la un handicap fizic sau mental. În anii următori, handicapul va fi o preocupare și mai mare, deoarece prevalența sa este în creștere. Acest lucru se datorează îmbătrânirii populației și deci este un risc mai mare de handicap la persoanele în vârstă, precum și creșterii globale a unor maladii cronice precum diabetul, bolile cardiovasculare, cancerul și tulburările de sănătate mintală.

Cuvinte-cheie: discriminare, stereotip, handicap, indivizi, tratament, maladie.

SUMMARY

Discrimination on the grounds of disability is a differentiated treatment applied by individuals and groups of individuals, which is not based on individual worth, but on systemic, structural or attitude assumptions and stereotypes about a physical or mental disability. In the coming years, disability will be an even bigger concern, as its prevalence is increasing. This is due to an aging population and therefore a higher risk of disability in the elderly, as well as a global increase in chronic diseases such as diabetes, cardiovascular disease, cancer and mental health disorders.

Keywords: discrimination, stereotype, disability, individuals, treatment, illness.

Introducere. Persoanele cu dizabilități au existat întotdeauna, indiferent de perioada istorică, culturală, areal, iar atitudinea față de această categorie dezavantajată s-a schimbat de la marginalizare și excludere socială până la acceptare și integrare comunitară

Dizabilitatea este o provocare tot mai mare pentru Republica Moldova din cauza procesului de îmbătrânire a populației, a riscului de accidente, precum și a numărului în creștere al cazurilor de afecțiuni cronice (diabet, boli

cardiovasculare, tumori ș.a.).

Ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități de către Republica Moldova în anul 2010 a marcat schimbări importante în domeniul dizabilității, s-a reușit înregistrarea mai multor progrese în ceea ce privește incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Ratificând Convenția, Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a respecta și pune în practică principiile documentului, inclusiv asigurându-se ca noile proiecte de acte legislative/ normative, precum și politicile promovate în diferite domenii să corespundă prevederilor Convenției.

Materiale și metode aplicate. Pentru elaborarea studiului au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică: metode de analiză, deductive și inductive, statistică, de sinteză, comparație etc.

Cu toate că au fost întreprinse mai multe acțiuni și sunt mai multe realizări concrete în domeniu, mai este necesar în continuare de întreprins măsuri în vederea implementării prevederilor Convenției ONU și a recomandărilor acesteia.

În prezent, un pas important pe acest segment este și adoptarea actualei Hotărâri a Guvernului nr. 723/2017, prin care a fost aprobat *Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022* și Planul de acțiuni privind implementarea acestuia [1]. Acest Program prevede o abordare intersectorială în incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale acestora în egală măsură cu ceilalți cetățeni în toate domeniile vieții sociale, fapt ce ne permitem să înțelegem că fiecare persoană cu dizabilitate urmează să fie acceptată cu abilitatea sa.

Necesitatea elaborării prezentului Program a fost determinată de problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități din Republica Moldova, care sunt deseori ignorate pe seama dizabilității de care o au, și necesită crearea unor condiții indispensabile implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și în vederea implementării recomandărilor, observațiilor experților Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, care au audiat Republica Moldova în perioada 21-22.03.2017 la Geneva, precum și a observațiilor, recomandărilor experților internaționali cu referire la respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova [2].

O realizare importantă a organelor de stat este că la data de 4 noiembrie 2021 Parlamentul Republicii Moldova a ratificat *Protocolul Opțional la Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități*. Astfel, deputații au susținut inițiativa comună a persoanelor cu dizabilități și a organizațiilor societății civile pentru care aceștia au pledat de mai mulți ani. Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (în continuare CDPD) salută aceas-

tă decizie a Parlamentului și consideră că cu siguranță va contribui în mod substanțial în ceea ce privește asigurarea realizării drepturilor persoanelor cu dizabilități [3].

Ca urmare a ratificării *Protocolului Opțional la Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități*, a căror drepturi prevăzute de Convenția ONU au fost lezate, vor fi în drept să depună plângeri în mod individual Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități împotriva Guvernului Republicii Moldova, pentru repunerea sa în drepturi, ceea ce va constitui un avantaj pentru persoanele cărora le-au fost încălcate drepturile pretinse.

În acest context, CDPD insistă pentru ca Parlamentul Republicii Moldova să stabilească un mecanism la nivel național privind punerea în aplicare a deciziilor Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, deoarece în prezent conform Codului de procedură civilă al RM un astfel de mecanism este prevăzut doar pentru Hotărârile Curții Europene pentru Drepturile Omului, sperăm că în timpul cel mai apropiat va fi creat [4].

Toți cunoaștem că drepturile omului reprezintă principalele condiții care permit fiecărei persoane să-și dezvolte și să aplice cât mai eficient calitățile sale fizice, intelectuale, morale, socioafective și spirituale. Drepturile decurgând din aspirația tot mai pronunțată a omenirii la o viață în care să fie respectată și protejată demnitatea și valoarea fiecărui individ.

Toți suntem diferiți, dar în același timp, egali. Semnul de egalitate care s-ar pune în relațiile pe care le împărtășim cu cei din jurul nostru nu vine din spațiul pe care-l ocupăm și nici din ceea ce considerăm că ceilalți așteaptă de la noi. Semnul de egalitate este dat de respectul față de cei de lângă noi și de posibilitatea de comunicare pe care trebuie să o valorificăm.

Unul dintre cele mai importante principii în acest domeniu putem să-i zicem că este principiul nediscriminării, care este inserat, practic, în toate tratatele și documentele internaționale de protecție a drepturilor omului. Universalitatea recunoașterii și apărării drepturilor omului impune în mod necesar aplicarea lor egală pentru toți indivizii. „*Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi*” proclamă primul articol al Declarației Universale a Drepturilor Omului [5]. Aceasta înseamnă că drepturile și libertățile fundamentale sunt recunoscute tuturor indivizilor, fără nicio deosebire, adică fără nicio discriminare.

Conform datelor statistice, în prezent peste 177 de mii de cetățeni ai Republicii Moldova sunt persoane cu dizabilități, ei reprezintă 6,7% din populația totală a țării cu reședință obișnuită, iar copiii cu dizabilități constituie 1,9% [6].

Numărul exact al acestora, totuși, poate fi mult mai mare, ori acesta este estimat în baza beneficiarilor de pensii pentru dizabilitate și a alocațiilor sociale.

Omul se constituie dintr-un univers unic, irepetabil, deosebit de complex, fiecare individ reușind să realizeze pe parcursul vieții doar o mică parte din ceea ce reprezintă potențialul său. În același timp, toți oamenii sunt absolut egali, cu șanse, drepturi și perspective egale: nu suntem cu nimic mai buni sau mai prejos decât oricare dintre semenii noștri. Incontestabil, omul are un potențial enorm de autoafirmare, de creație și de perfecționare.

Chiar dacă în societate există stereotipuri privind abilitățile persoanelor cu dizabilități, totuși puțini cunosc că persoanele cu dizabilități au calități deosebite, aptitudini extraordinare și talente uimitoare. Au o viață pe care vor să și-o trăiască, au emoții, ambiții și dorințe, pentru că sunt oameni la fel ca toți. Sunt printre ei mulți cu suflute frumoase și caractere nobile, cu povești de viață impresionante și care au nevoie de suportul și încurajarea noastră, nu de judecata și indiferența noastră. Chiar dacă sunt diferiți, ei nu au nevoie de mila semenilor, au nevoie de recunoașterea lor ca membri cu drepturi depline în viața social-economică. Pentru aceasta este absolut necesară implicarea întregii societăți în întreaga activitate desfășurată de specialiști, prin asumarea unui rol activ în împiedecarea discriminării pe criterii de dizabilitate.

Din păcate această mentalitate discriminatorie față de persoanele cu dizabilități persistă și în prezent, pentru că aceste concepții sunt foarte greu de schimbat, mai ales în Republica Moldova unde aceste persoane încă sunt, în mod deliberat, evitate și sunt lipsite de considerație.

1. Din fericire, există printre noi persoane cu dizabilități care ne demonstrează, practic în fiecare zi, că sunt utili, puternici, adevărate modele de urmat și care merită tot respectul nostru. Chiar dacă fizic nu sunt complet sănătoși, noi trebuie să înțelegem că în orice dizabilitate există și abilitate [7]. Fiecare în parte își cunoaște acea abilitate pe care o poate folosi într-o activitate la care se pricepe mai mult, îi place și pe care o poate desfășura în ciuda constrângerilor de natură medicală pe care le are. Atâta timp cât capacitățile psihologice funcționează, ei pot face o mulțime de lucruri la fel ca o persoană sănătoasă.

Atunci când cineva reușește cu ușurință să facă ceva frumos și fără efort un anumit lucru, de exemplu să sară coarda sau să scrie frumos, se spune că are o abilitate. Despre cei care nu pot să facă aceleași lucruri sau le fac mai greu, cu stângăcie uneori, spunem că nu au aceeași abilitate sau că au o dizabilitate.

De ce oare timiditatea nu poate fi considerată că este o dizabilitate. Pentru că în situația când persoana este timidă simte cum i se înroșesc urechile, obrazii, lumea o privește, așteaptă să audă ce spune, să vadă ce face, iar persoana nu își găsește cuvintele potrivite și singurul lucru pe care și-l dorește este să se facă nevăzut. Un alt exemplu ar fi bălbâiala sau chiar momentele stupide în care poate nimeri orice persoană atunci când se împiedică

și lumea râde de ea. După cum conștientizăm sunt niște momente incomode pentru fiecare din noi. Iată prin câteva exemple putem să înțelegem cât de neplăcută este starea lăuntrică a persoanelor care uneori pot simți ce înseamnă umiliță.

Dar timiditatea, împiedicatul, bâlbâiala sunt niște situații (dizabilități) care cu ușurință pot fi învinse și înlocuite cu abilități, ca de exemplu cu siguranța, curajul și îndrăzneala.

Pe când în cazul persoanelor cu dizabilități, care pot face aceleași lucruri ca și oricine, însă poate nu la fel de repede, ușor sau bine le vine foarte anevoios să se mențină într-o societate care de multe ori le privește ca pe niște neputincioși și nu acceptă de fapt rezultatul abilității lor.

Din păcate, copiii sunt cel mai grav afectați de această discriminare. Ei nu înțeleg faptul că sunt diferiți de marea majoritate a populației. Nu pot să țină pasul cu cei de vârsta lor, înțeleg mai greu și se exprimă mai greu. Pentru a-i ajuta pe acești copii, dar și pe adulții cu probleme, e nevoie de un efort comun, de o sensibilizare a întregii societăți privind vulnerabilitățile acestor micuți. Să facem în așa fel încât să le facilităm integrarea în societate, să le oferim încredere ca să înțeleagă că nu sunt singuri. Copilul cu dizabilități trebuie să facă parte din societate. Nu putem să-l ascundem, nu are nevoie de mila noastră, ci de sprijinul nostru, permițându-i să trăiască alături de ceilalți copii, ca parte integrantă a comunității [8].

Copilul cu dizabilități nu reprezintă un final de drum, ci este doar începutul unei mari provocări: aceea de a proteja drepturile fundamentale ale copilului, de a-i recunoaște și accepta posibilitățile, dar și limitele, de a-i oferi șanse de integrare. Copilul cu dizabilități reprezintă o altă individualitate și trebuie abordat tocmai din această perspectivă. În special copiii cu dizabilități ne dovedesc că sunt adevărate comori care, printr-un zâmbet sau o îmbrățișare, ne arată că fiecare zi poate fi remarcabilă. Depinde doar de noi cum ne reușește să-i sprijinim ca să ajungă acolo unde visează [9].

Visurile unui copil nu țin cont de rasă, naționalitate, dizabilitate... În spatele unei nevoi speciale se află întotdeauna un copil frumos, dornic să descopere lumea. Copilul căruia noi, de cele mai multe ori, îi vedem doar dizabilitatea visează să fie eroul din desene animate, astronaut, medic sau orice altceva care să dovedească lumii că poate face lucruri mărețe. Poate fi fascinat de un instrument muzical, de mediul înconjurător, de universul culorilor așternute pe hârtie sau pânză, de cosmos sau de animale și, mai presus de orice, își dorește să se joace și să fie iubit. Așa sunt toți copiii, așa se dezvoltă și așa iau naștere visurile [10].

Ne naștem goi și neputincioși, pe măsură ce creștem ajungem să avem curaj, să ne cultivăm deprinderi, iscusință – un bun prilej de a ne simți mândri, de a avea încredere în forțele noastre, în capacitățile noastre de autoafir-

mare. Căci inevitabil suferim când suntem subapreciați, desconsiderați. Însă și oamenii care se nasc cu unele deficiențe sau care în urma unor împrejurări nefericite rămân cu o anumită dizabilitate au întotdeauna posibilități imense de a le depăși, de a se realiza plenar. Și de cele mai multe ori chiar ei sunt cei care ajung să valorifice mult mai fructuos resursele organismului uman.

Cu regret, semenii noștri, care obțin succesul în urma unui efort mult mai mare, în virtutea unor afecțiuni sau a unor lipsuri de ordin fiziologic, intelectual, sunt mult prea des condamnați, acuzați de cei din jur sau adeseori disprețuiți. Doar pentru că ei nu pot să-și formeze atât de ușor anumite abilități, priceperi, iar unele deprinderi, chiar de ordin elementar, devin imposibile pentru tot restul vieții, din cauză că le fusese afectat un anumit sistem, vital al organismului.

Corect ar fi ca neputințele lor să nu ne „deranjeze”, ci să admirăm tenacitatea lor în obținerea succesului. Persoanele cu dizabilități nu pot face unele lucruri cu ușurință, cu îndemânare și pricepere (după cum nici noi nu aveam de la început aceste calități) și sunt nevoite să muncească într-o măsură infinit mai mare. Până la urmă le efectuează, dar de cele mai multe ori cu stângăcie și cu eforturi colosale [11].

Trebuie să acceptăm că ne naștem diferiți și trăim diferit, în funcție de calitățile și defectele cu care am fost înzestrați, inegalitatea fiind o realitate de zi cu zi cu care învățăm să trăim. Probabil că una dintre cele mai acute și vizibile forme ale inegalității este dizabilitatea. Oamenii sunt ființe sociale iar interacțiunea este un proces natural de zi cu zi, indiferent de diferențele dintre noi. Cu toții ne simțim inconfortabili în jurul persoanelor cu dizabilități, nu din cauza dizabilității în sine, ci pentru că nu știm cum să ne comportăm atunci când suntem în prezența unei persoane cu deficiențe. Trebuie să înțelegem că o persoană cu dizabilități este exact ca orice altă persoană, ca tine și ca mine. Ei au aceleași aspirații interioare, aceleași temeri, aceleași simțiri, trăiri și nevoi ca tine. Noi, toți, țintim spre obiective similare. Singura diferență este că unele persoane au mai multe limitări, sau alte limitări, față de altele.

Toți oamenii sunt născuți liberi și egali în demnitate și drepturi. De aceea, persoanele cu dizabilități nu trebuie să fie discriminate, ci să beneficieze de șanse egale. Pentru a putea atinge aceleași condiții de trai ca și ceilalți cetățeni, persoanele cu dizabilități au nevoie de mai mult sprijin din partea comunității. Este important să conștientizăm că fiecare dintre noi trebuie să aibă o conduită care să contribuie la eliminarea barierelor și să ducă la o mai bună integrare în societate a persoanelor cu dizabilități. Regretabil este faptul că discriminarea duce cu sine la marginalizarea și lezarea în drepturi, judecarea, condamnarea și lipsirea de șansa de a duce un trai decent.

Psihologii susțin că succesul în viață, educația și locul de muncă al persoanelor care se confruntă cu o dizabilitate depind de așteptările celor din

jurul lor dar și de gradul de atitudine pozitivă de care au parte [12]. Cu cât noi credem că ei sunt capabili, cu atât mai mult le vom inspira o încurajare mai mare.

Concluzii și recomandări. Când întâlnim oameni cu diferite deficiențe indiferent că sunt cu deficiențe de vedere, locomotorii sau de auz, s-ar putea să devenim prea ezitanți în alegerea cuvintelor și comportamentul față de acea persoană. Să nu uităm că fiecare individ este diferit. Unele persoane vor găsi ușor o modalitate de a interacționa și de a socializa așa cum alții vor găsi că este foarte dificil să se adapteze. Întotdeauna este bine să ne amintim că o persoană cu dizabilități este în primul rând o persoană, el sau ea, este ca oricine altcineva, singura diferență fiind limitările legate de dizabilitatea sa. Persoanele cu dizabilități, ca și toți ceilalți de altfel, preferă să ne concentrăm pe abilitățile lor nu pe deficiențele pe care le au ei.

Să depășim prejudecățile și să apreciem persoana în primul rând. Să evităm privirile, gesturile și cuvintele care arată milă sau uneori chiar superioritate. Atitudinile și comportamentele sunt cele mai dificile bariere de depășit de către persoanele cu dizabilități.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Guvernului nr. 723 din 08.09.2017 cu privire la aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101863&lang=ro (accesat la 12.10.21).
2. Moldova a raportat la ONU despre cum respectă drepturile persoanelor cu dizabilități. <https://moldova.un.org/ro/13351-moldova-raportat-la-onu-despre-cum-respecta-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati> (accesat la 15.10.21).
3. Parlamentul a ratificat Protocolul Opțional la Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. <https://www.jurnal.md/ro/news/7367b4ab0334f999/parlamentul-a-ratificat-protocolul-optional-la-conventia-onu-privind-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati.html> (accesat la 10.11.21).
4. Protocolul Opțional UN CRPD Ratificat!!! <https://cdpd.md/protocolul-optional-un-crpd-ratificat/>
5. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948. https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rum.pdf (accesat la 07.11.21).
6. Biroul Național de statistică Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2019. <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&id=6827&idc=168> (accesat la 12.10.21).

7. Nu există persoane cu dizabilități, există societăți care creează bariere. <https://moldova.europalibera.org/a/un-reportaj-despre-necazurile-oamenilor-cu-dizabilit%C4%83%C8%9Bi-din-r-moldova-diana-r%C4%83ileanu-radio-europa-liber%C4%83/31546120.html> (accesat la 15.10.21).
8. Fiecare copil are dreptul să crească într-un mediu familial favorabil și afectuos. <https://www.unicef.org/moldova/ce-facem/protec%C5%A3ia-copilului> (accesat la 07.11.21).
9. Manual de drept european privind drepturile copilului, 2015. https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_ROM.pdf (accesat la 03.11.21).
10. Ghid Cum să devii un părinte mai bun pentru copilul tău. https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_pentru_parintii_care_educa_copii_cu_varsta_sub_3_ani.pdf (accesat la 29.10.21).
11. Educația incluzivă. Repere metodologice. https://motivatie.md/media/Publicatii/Carti_brosuri_rapoarte_analiza/Educatie_incluziva_w2.pdf (accesat la 19.10.21).
12. Zece lucruri pe care nu le cunoașteți despre persoanele nevăzătoare. <https://www.orcam.com/ro/blog/10-lucruri-pe-care-nu-le-stiai-despre-persoanele-nevazatoare/> (accesat la 17.11.21).